

ТВОРИ ШЕВЧЕНКА В ПЕРЕКЛАДАХ Є. ЄНДЖЕЄВИЧА*

Переклади творів Тараса Шевченка польською мовою мають свою історію. Перші польські переклади Шевченкових поезій з'явилися друком на початку 60-х років XIX ст. На сьогодні перекладено понад двісті творів Шевченка польською мовою, чимало з них перекладено по кілька разів. Ці переклади ввійшли до окремих збірок (їх нараховується понад десять), а також друкувалися у журналах, газетах і різних виданнях.

Єжи Єнджеєвич, сучасний польський письменник і перекладач, відомий українському читачеві як автор книги про життя і творчість Тараса Шевченка «Українські ночі, або Родовід генія», яка вийшла вже трьома виданнями. У цьому белетризованому творі, як зазначалося у нашій критиці, поряд із багатим фактичним матеріалом, що знайомить читача з усіма сферами багатогранної діяльності українського Кобзаря, є і слабкі сторони, наприклад, перебільшення польських впливів на Шевченка та надмірний історичний песимізм. У літературній діяльності Єнджеєвича чимало місця займають переклади з російської, української, італійської і німецької літератур. Особливу увагу він приділив українській літературі, з якою вперше познайомився, мабуть, під час проживання в Україні. Польський письменник брав участь у Шевченківських святах у 1964 р. у Києві й Каневі. У цьому ж році була опублікована його стаття про Т. Шевченка «Життя — подвиг» у журналі «Комуніст України» (№ 3). Численні статті Єнджеєвича про великого українського поета є цінним внеском у шевченкознавство.

Істотну галузь Шевченкіани Єнджеєвича становлять його переклади творів Т. Шевченка польською мовою. У 1960 р. він переклав повість «Прогулка с удовольствием и не без морали». Коли Єнджеєвич брався за переклади творів Шевченка, в нього вже був досвід перекладача з української літератури. В 1954 році вийшов двотомний збірник «Вибраних творів» М. Коцюбинського у його перекладі. Польський письменник добре орієнтується у питаннях художнього перекладу. Це засвідчує його стаття «Проза Т.Г. Шевченка польською мовою», в якій він виклав свої міркування як перекладача Шевченкової прози.

Як впорався Єнджеєвич з перекладом повісті? Порівняємо оригінал із перекладом.

«Здумалось мне в прошлом году встретить нашу прекрасную украинскую весну где-нибудь подалее от города, хотя и в таком городе, как садами укрытый наш златоглавый Киев, она не теряет своей прелести; но все же — город, а мне захотелось уединенного тихого уголка».

У перекладі Єнджеєвича цей уривок звучить так:

«Przyszło mi do głowy w ubiegłym roku, by powitać naszą piękną ukraińską wiosnę gdzieś najdalej od miasta, chociaż i w takim mieście jak ukryty wśród sadów nasz złotokopuły Kijów, nie traci ona swego uroku; ale bądź co bądź jest to miasto, a mnie się zachciało odludnego, cichego zakątka».

Переклад Єнджеєвича, як видно із наведеного зіставлення російського і польського текстів, точний, художній, але не буквальний. Розповідь Шевченка передана повністю.

* Подаємо за: Пачовський Т. Твори Шевченка в перекладах Є. Єнджеєвича // Всесвіт. — 1975. — № 3. — С. 192–194.

Характерно як відтворив польський перекладач описи Шевченка. Наводимо приклад:

«Передо мною открылася не оригинальная и не новая для меня, но очаровательная картина. Обрамленная темным лесом, широкая и бесконечно длинная поляна раскинулась на отлогой покатости, уставленная в беспорядке старыми суховерхими дубами».

У перекладі:

«Otworzył się przede mną widok nieoryginalny i nienowoty dla mnie, ale czarowny. Obra-
mowana ciemnym lasem, szeroka i nieskończenie długa polana rozpostarła się na pochyłym
zbozcu płaskowzgórza; rosły na niej w nieładzie stare dęby o suchych wierzchołkach».

Хоча текст Шевченка стисліший від польського перекладу, проте зміст від цього не змінився, пейзаж залишився той самий.

Добре відтворені в польському перекладі портрети дійових осіб.

У повісті Шевченка використано для яскравішої характеристики персонажів із широких народних мас українські фразеологізми, діалоги тощо. Хоч Єнджеєвич писав у статті «Проза Шевченка польською мовою», що українські діалоги, вставлені Шевченком у російський текст повісті, він залишає у своєму перекладі без змін, проте це не завжди так. У перекладі повісті натрапляємо на чимало українських діалогів, перекладених у тексті твору польською мовою.

Єнджеєвич зробив правильно, дослівно повторивши за Шевченком українські пісні й діалоги, а також залишивши велику кількість українізмів, що надало перекладові місцевого колориту.

Щоб надати перекладові повісті, яка зображала картини життя в ХІХ столітті, відповідного колориту, Єнджеєвич також використовував польську лексику тієї доби.

Продуманим був підхід Єнджеєвича до передачі прислів'їв і приказок. Перекладачеві вдалося знайти аналогічні за змістом польські прислів'я й приказки.

Знаходимо в перекладі Єнджеєвича і вдало передані епітети, метафори, персоніфікації та інші тропи оригіналу. Все це допомогло Єнджеєвичу значною мірою відтворити особливості оригіналу, донести до читача його ідейний зміст.

Значною допомогою читачеві цієї збірки є передмова Єнджеєвича, де в популярній формі визначається тематика та ідейний зміст Шевченкової поезії (її революційна спрямованість, історичні теми, інтернаціональне звучання, творчий метод поета). Чимало місця відведено характеристиці поезики Шевченка. Передмову Єнджеєвича доповнює Ядвіга Бандовська-Врублевська статтю біографічного характеру про Шевченка.

Єнджеєвич брався за переклад поезії тільки тоді, коли вивчив її генезис і повністю збагнув ідейний зміст. Візьмемо за ілюстрацію «Заповіт». Єнджеєвич у повісті «Українські ночі» на сторінці 342 писав, що Шевченко 25 грудня 1845 р., важко захворівши, написав поезію «Заповіт», в якій звернувся до своїх земляків як батько до дітей із заповітом. Єнджеєвич намагався правильно передати Шевченкові слова у перекладі. Наводимо з нього початок і кінець:

Kiedy umrę, prochy moje
Złóżcie do mogiły,
Pośród stepu szerokiego
W Ukrainie miłej.

Żeby stamtąd pól rozłogi,
Dniepr i jego skały
Widać było, słycać było
Jak ryczy zuchwały.

.....
Pochowajcie mnie i wstańcie,
By skruszyć kajdany,
By krwią wrogów obmyć wolność
Ojczyzny kochanej.
I w potężnym gronie braci,
W gronie wolnym, nowym,
Wspominajcie mnie czasami
Dobrym, cichym słowem.

Це вже чотирнадцятий переклад «Заповіту» польською мовою. Саме Є. Єнджеєвич блискуче відтворив оригінал, його образи і думи поета. Такими ж принципами він керувався, перекладаючи епічний твір «Холодний Яр».

Твори Тараса Шевченка в перекладах Єнджеєвича збагачують польську Шевченкіану. Деякі з них вперше з'явилися польською мовою. Переклади Єнджеєвича — практичне втілення його принципів художнього перекладу (бездоганне засвоєння мови твору, який перекладаємо, детальне вивчення його генезису, ідейного спрямування і поетики, точна передача змісту і художніх особливостей). Здійснені Єнджеєвичем переклади Шевченкових творів є не тільки виявом польсько-українського літературного єднання, а й внеском у зміцнення дружби польського й українського народів.